

Avalent>Perekonnaasjad ja pärimine>Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus**Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus**

Horvaatia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

„Vanemlik vastutus“ tähendab vanemate kohustusi, ülesandeid ja õigusi, millega kaitstakse ja edendatakse lapse isiklike ja varalisi õigusi ning lapse parimaid huvisid. Vanemad peavad vanema hooldusõigust teostama lapse arenguvajaduste ja võimete kohaselt. Vanem ei saa vanema hooldusõigusest loobuda. Vanemad peavad vanema hooldusõiguse üksikasju lapsega tema vanuse ja küpsuse kohaselt arutama ja nendes temaga kokku leppima. Vanema hooldusõigus hõlmab õigust ja kohustust kaitsta lapse isiklike õigusi tervishoiule, arengule, hoolitsusele ja kaitsele, kasvatamisele ja haridusele, suhtlemisele, viibimiskoha valimisele ning lapse vara valitsemise õigust ja kohustust. Vanema hooldusõigus hõlmab ka lapse isiklike ja varaliste õiguste ja huvide esindamise õigust ja kohustust.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanematel on õigus ja kohustus teostada vanema hooldusõigust võrdselt, ühiselt ja kokkuleppel. Kui vanemad ei ela alaliselt koos, peavad nad vanema hooldusõiguse teostamise korralduses kokku leppima, koostades ühise hooldusõiguse kava. Ühist hooldusõigust võib reguleerida ka kohus ning kohtu otsus põhineb vanemate koostatud ühisel kaval, mis puudutab kõiki hooldusõigusega seotud olulisi küsimusi. Vanemad peavad ühist hooldusõigust teostades püüdma lahendada probleemid kokkuleppe teel.

Kumbki vanem võib teostada vanema hooldusõigust üksi kas täielikult, osaliselt või teatava last puudutava tähtsa küsimuse otsustamiseks vajalikul määral.

Nimetatud olukordades võib teise vanema hooldusõigust piirata ainult kohtuotsusega, võttes arvesse lapse parimaid huvisid. Kui vanematel oli enne kummagi vanema surma ühine hooldusõigus, peab üleelanud vanem teostama vanema hooldusõigust ilma kohtuotsuseta üksi, kui teine vanem on surnud või surnuks tunnistatud. Kumbki vanem võib teostada vanema hooldusõigust üksi vastava kohtuotsuse alusel, kui vanemad ei ole suutnud ühise hooldusõiguse kavas või muus korralduses kohtumenetluse käigus kokku leppida. Sel juhul peab kohus eelistama vanemat, kes on näidanud üles valmidust teha koostööd ja ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele jõuda.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanem on alaealine või teatavas vanema hooldusõiguse valdkonnas teovõimetuks tunnistatud, siis tema vanema hooldusõigus peatub õiguslike takistuste tõttu. Kui vanema hooldusõigus on peatunud, võib see vanem lapse eest igapäevaselt hoolitseda üksi, koos lapse teise vanema või eestkostjaga, kes on määratud perekonnaseaduse (*Obiteljski zakon*) eestkostja määramist käsitlevate sätete kohaselt. See vanem ei tohi last esindada ja kui ta on tunnistatud teovõimetuks, ei tohi ta last esindada valdkonnas, milles ta on tunnistatud teovõimetuks. Last esindab teine vanem või eestkostja, kusjuures eestkostja peab lähtuma teise vanema soovidest.

Kui lapse vanemad või kumbki vanem ja eestkostja on last puudutavate tähtsate otsuste puhul lapse esindamise suhtes lahkarvamusel, teeb kohus lapse, kummagi vanema või eestkostja ettepanekul *ex parte* otsuse selle kohta, kes last asjaomases küsimuses esindab.

Kohus teeb lapse, kummagi vanema või sotsiaalhoolekandekeskuse ettepanekul *ex parte* otsuse vanema hooldusõiguse peatamise kohta (vanema hooldusõiguse peatamine tegelike takistuste tõttu), kui kumbki vanem viibib eemal või kummagi vanema elukoht ei ole teada või kui kumbki vanem ei saa vanema hooldusõigust objektiivsetel põhjustel pikema aja jooksul teostada. Asjaomane vanem ei tohi ajavahemikul, mil tema vanema hooldusõigus on nimetatud põhjustel peatatud, vanema hooldusõigust teostada. Peatamisperioodi ajal teostab vanema hooldusõigust teine vanem üksi või lapse üle seatakse perekonnaseaduse kohaselt eestkoste. Kohus teeb lapse, peatatud vanema hooldusõigusega vanema või lastehoolekandekeskuse ettepanekul *ex parte* otsuse tegelike takistuste tõttu peatatud vanema hooldusõiguse ennistada, kui peatamise alused on ära langenud.

Kui vanematel on ühine hooldusõigus ja üks neist sureb, jääb üleelanud vanemale ainuhooldusõigus. Kui sureb ainuhooldusõigusega vanem, teeb kohus lapse, üleelanud vanema või lastehoolekandekeskuse ettepanekul *ex parte* otsuse anda vanema hooldusõigus üleelanud vanemale, kui ta leiab, et see on lapse parimate huvides. Kui surevad mõlemad vanemad, seab lastehoolekandekeskus lapse üle eestkoste. Kuni vanema hooldusõigusega vanem on veel elus, võib ta määrata testamendi või notariaalaktiga (mida nimetatakse horvaadi keeles *anticipirana naredba*'ks (eelotsus/eeljuhis)) isiku, kes tema surma korral lapse eest tema arvates kõige paremini hoolt kannaks. Kui lapsele määratakse vanema surma korral eestkostja, võetakse arvesse lapse arvamust ja üleelanud vanema soove, kui ei leita, et nende arvamuse/soovide arvestamine ei oleks lapse parimate huvidega vastuolus.

Perekonnaseaduse artikli 224 kohaselt tuleb lapse üle seada eestkoste, kui tema vanemad on surnud, kadunud, ei ole teada või nende viibimiskoht on vähemalt kuu aega teadmata; kui tema vanematel on võetud vanema hooldusõigus; kui tema vanemad, kes on tunnistatud teovõimetuks valdkonnas, mis takistab neid vanema hooldusõigust teostamast, ei ole suutnud usaldada last eestkostjaks olemise kriteeriumidele vastava isiku hoolde, või kui ta vanemad on andnud nõusoleku lapsendamiseks. Perekonnaseaduse artikli 225 kohaselt peab lapse üle eestkoste seadma ja eestkostja määrama lastehoolekandekeskus. Lastehoolekandekeskus võib määrata lapse eestkostja, muu isiku, kasupere või lastekodu igapäevase hoole alla või sotsiaalhoolekandega tegeleva juriidilise isiku hoolde alla, kui perekonnaseaduses ei ole sätestatud teisiti.

Lapse isiklike õiguste ja parimate huvide kaitseks võetakse eksperdi hinnangu põhjal meetmeid, kui leitakse, et lapse õigusi ja parimaid huvisid on rikutud või lapse õigused, parimad huvid ja areng on ohus. Lapse õigusi peetakse ohus olevaks, kui lapse eest hoolitsemine on ebapiisav, kui laps kogeb psühhosotsiaalseid raskusi (mida näitavad tema käitumine, emotsionaalsed probleemid, probleemid koolis või muud kasvamisega seotud probleemid) või kui on tõenäoline, et nimetatud asjaolud tekivad.

Sotsiaalhoolekandekeskus võib lapse õiguste ja parimate huvide kaitsmiseks:

- 1) võtta erakorralise meetme lapse eraldamiseks ja majutamiseks väljaspool kodu;
- 2) teha hoiatuse vea või tegevusetuse eest vanema hooldusõiguse teostamisel;
- 3) korraldada vanematele vanema hooldusõigusega seotud professionaalse abi ja toetuse saamise ning
- 4) korraldada vanematele intensiivse professionaalse toe ja järelevalve nende teostatava vanema hooldusõiguse üle.

Kohus võib lapse isiklike õiguste ja parimate huvide kaitsmiseks:

- 1) määrata lapse ajutiselt muu isiku, kasupere või sotsiaalhoolekandekeskuse hoole alla;
- 2) seada lähenemiskeelu;
- 3) võtta vanematelt õiguse elada koos lapsega ühisel kodus ning määrata lapse muu isiku, kasupere või sotsiaalhoolekandekeskuse igapäevase hoole alla;
- 4) pakkuda lapse kasvatamiseks tuge, kui tal on käitumisprobleemid, paigutades ta kasuperre või sotsiaalhoolekandekeskusse, või

5) võtta vanematelt vanema hooldusõiguse.

Perekonnaseadus sisaldab lapse õiguste ja parimate huvide kaitsmiseks ette nähtud meetmete osana sätteid, mis reguleerivad lapse ajutist paigutamist või ajutist määramist muu isiku hoole alla, vanematelt õiguse võtmist elada koos lapsega ühises kodus jne.

4 Kuidas lahendada vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemliku vastutuse küsimused võidakse lahendada ühise hooldusõiguse kava või kohtuotsusega.

Ühise hooldusõiguse kava on vanemate kirjalik kokkulepe, milles on kindlaks määratud ühise hooldusõiguse teostamise viisid, kui lapse vanemad ei ela pidevalt koos kui perekond. Ühise hooldusõiguse kava peab sisaldama järgmist teavet:

- 1) lapse elukoha aadress,
- 2) lapse poolt kummagi vanema juures veedetav aeg,
- 3) lapse jaoks oluliste otsuste tegemiseks vajalikku nõusolekut puudutava teabe vahetamise viisid ja lapsega seotud olulise teabe vahetamise viisid,
- 4) selle vanema ülalpidamiskohustuse ulatus, kelle juures laps ei ela, ning
- 5) tulevaste probleemide lahendamise viisid.

Vanemad võivad ühise hooldusõiguse kava koostada omal käel või kohustusliku nõustamise või perelepituse käigus.

Kui vanemad ei jõua ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele või kui kohus keeldub seda kinnitast, võib kumbki vanem või laps algatada kohtumenetlust, et lahendada küsimused, mis puudutavad vanemat, kelle juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise viise, lapse suhtlemist teise vanemaga või lapse ülalpidamist. Menetluses, mis algatatakse eesmärgiga määrata kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise või lapse suhtlemise kord teise vanemaga, ei ole kohus seotud poolte soovidega. Kohus võib teha vanema kohta, kelle juures laps elama hakkab, lapse ja teise vanema suhtlemise viiside ning vanema hooldusõiguse teostamise kohta otsuse vanemate kokkuleppe põhjal, kui ta leiab, et kokkulepe on lapse parimates huvides.

Kohus määrab abielusuhete pöördumatu lõppemise tuvastamise, abielu kehtetuks tunnistamise või abielu lahutamise otsusega ja muudel juhtudel, kui vanemad elavad eraldi, või emaduse või isaduse vaidlustamise asjas tehtud otsusega omal algatusel kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise viisid, lapse teise vanemaga suhtlemise ja lapse ülalpidamise korralduse, kui sellise otsuse tegemine on seoses kohtumenetluse tulemuse ja kohtuasja asjaoludega võimalik ja vajalik.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Et ühise hooldusõiguse kava oleks täitmisele pööratav, võib selle esitada kohtule *ex parte* menetluses, mis võimaldab kohtul selle sisu kontrollida ning kava perekonnaseaduse kohaselt kinnitada või kinnitamata jätta. Ühise hooldusõiguse kava võib muuta olenevalt lapse vanusest ja küpsusest või kui selle muutmist õigustavad asjaolude märkimisväärsed muutused. Muudetud kava tuleks esitada *ex parte* menetluses kohtule, et kohus saaks kontrollida selle sisu ning muudatused kinnitada või kinnitamata jätta.

Kohus võib teha vanema kohta, kelle juures laps elama hakkab, lapse ja teise vanema suhtlemise viiside ning vanema hooldusõiguse teostamise kohta otsuse vanemate kokkuleppe põhjal, kui ta leiab, et kokkulepe on lapse parimates huvides. Kui vanemad otsustavad ühise hooldusõiguse kasuks, peab kokkulepe reguleerima kõiki ühise hooldusõiguse kavas käsitletud olulisi küsimusi. Seoses õiguskaitsevahendite ja kohtuotsuse muutmise ja kohtuotsusel, mis põhineb vanemate kokkuleppel ühise hooldusõiguse teostamise kohta, samad õiguslikud tagajärjed nagu kohtu kinnitatud ühise hooldusõiguse kaval. Kui kohtuotsus põhineb vanemate kokkuleppel ühise hooldusõiguse teostamise kohta, ei ole sellesse vaja lisada põhjendusi vanema hooldusõiguse või lapse ja teise vanema suhtlemise kohta.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Kui vanemad ei jõua ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele, soovib sotsiaalhoolekandekeskus neil püüda jõuda kokkuleppele perelepituse käigus, välja arvatud juhul, kui asjaomase küsimuse suhtes ei kohaldata seadusjärgseid lepitusnõudeid. Kui abielu lahutada kavatsevad vanemad ei jõua ühise hooldusõiguse kava suhtes kokkuleppele, teavitab sotsiaalhoolekandekeskus neid, et kummagi vanema hagi alusel algatatud lahutusmenetluse osana teeb kohus omal algatusel järgmist:

- 1) teeb otsuse, millega määratakse kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise korraldus, lapse teise vanemaga suhtlemise ja lapse ülalpidamise korraldus;
- 2) lubab lapsel perekonnaseaduse kohaselt arvamust avaldada ning
- 3) määrab lapsele perekonnaseaduse kohaselt erieestkostja.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Perekonnaseaduse artikli 413 kohaselt määrab kohus abielusuhete pöördumatu lõppemise tuvastamise, abielu kehtetuks tunnistamise või abielu lahutamise otsusega ja muudel juhtudel, kui vanemad elavad eraldi, või emaduse või isaduse vaidlustamise asjas tehtud otsusega omal algatusel kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab, vanema hooldusõiguse teostamise viisid, lapse teise vanemaga suhtlemise ja lapse ülalpidamise korralduse, kui sellise otsuse tegemine on seoses kohtumenetluse tulemuse ja kohtuasja asjaoludega võimalik ja vajalik. Kohus võib

- 1) piirata lapse ja teise vanema suhtlemist või selle keelata;
- 2) määrata, et laps suhtleb vanemaga eksperdi järelevalve all;
- 3) määrata lapse õiguste ja parimate huvide kaitse meetme kohaldamise, nagu nõuavad juhtumi asjaolud, või
- 4) kehtestada võõrasema või võõrasisaga suhtlemise korra, kui nimetatud elas abielu lõppemise ajal lapsega koos ja hoolitses tema eest.

Perekonnaseaduse artikli 417 kohaselt peab kohus menetluses, milles otsustatakse lapse ja teise vanema suhtlemise üle, vanematele rõhutama, et selline suhtlemine on lapse heaolule eriti oluline, ärgitama vanemaid kokkuleppele jõudma ja perelepituses osalema, kui tegemist ei ole koduvägivalla juhtumiga, ning kui vanemad ei suuda kokkuleppele jõuda, tagama, et koht, kus laps jätkab teise vanemaga suhtlemist, on lapsele sobiv, võttes arvesse teise vanema geograafilisi ja ajalisi piiranguid. Kohtuotsus peab sisaldama üksikasjalikku teavet selle kohta, kuidas, millal ja kust teine vanem saab lapse kaasa võtta ja kuidas, millal ja kuhu ta saab lapse tagasi tuua, ning vajaduse korral suhtlemise kuludega seotud üksikasju. Kohus lisab kohtuotsuse põhjendustesse kirjaliku hoiatuse selle kohta, millised õiguslikud tagajärjed kaasnevad, kui ei täideta kohustust hõlbustada lapse suhtlemist teise vanemaga (sh trahv, vabadusekaotus või otsus muuta kohtuotsust, millega määratakse kindlaks, kumma vanema juures laps elama hakkab).

Perekonnaseaduse artikli 418 kohaselt võib kohus menetluses, milles määratakse kindlaks lapse suhtlemine teise vanemaga, määrata ühe või mitme meetme kohaldamise otsuse täitmise tagamiseks, kui ta kahtlustab, et vanem, kelle juures laps elab, tõenäoliselt ei täida suhtlemist käsitlevat otsust. Ta võib eelkõige:

- 1) määrata isiku, kes aitab täitmisele pöörata kohtuotsust või korraldusi, mis võimaldavad lapsel teise vanemaga suhelda, ning
- 2) kohustada vanemat, kelle juures laps elab, hoiustama rahalist tagatist.

Kohus võtab selliste meetmete määramisel eelkõige arvesse seda, kuidas vanem, kelle juures laps elab, on varem käitunud.

Perekonnaseaduse artikli 419 kohaselt võib kohus menetluses, milles määratakse kindlaks lapse teise vanemaga suhtlemise korraldus, määrata ühe või mitme meetme kohaldamise, et tagada lapse tagastamine või vältida lapseröövi suhtleva vanema poolt (nt kohustades suhtlevat vanemat andma suhtlemise ajaks oma passi meetme määranud kohtusse, kohustades suhtlevat vanemat hoiustama rahalist tagatist, keelates suhtleva vanema varaliste õiguste

võõrandamise või koormamise (sellise keelu üksikasjad kantakse avalikesse registritesse), nõudes, et suhtlev vanem külastaks suhtlemiskohas koos lapsega korrapäraselt volitatud asutust (nt sotsiaalhoolekandekeskus), määrates suhtlemise koha, keelates lapsel lahkuda riigist, kus suhtlemine toimub, ja kandes sellise keelu üksikasjad riiklikku või rahvusvahelisse infosüsteemi). Kohus peab nimetatud meetmete määramisel eelkõige arvesse võtma, kuidas suhtlev vanem on varem käitunud.

Perekonnaseaduse artikli 421 kohaselt ei tule vanema hooldusõigust või lapsega suhtlemise korraldust käsitlevasse kohtuotsusesse lisada põhjendusi, kui kohtuotsus põhineb vanematevahelisel kokkuleppel, millele jõuti perekonnaseaduse kohaselt, või kui kohtuotsus kuulutati välja kõikide poolte juuresolekul ja kui kõik pooled on kohustunud õiguskaitsevahendeid mitte kasutama.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Perekonnaseaduse artikli 99 kohaselt peab kumbki vanem esindama last üksi neis vanema hooldusõiguse valdkondades, milles teise vanema suhtes kehtivad perekonnaseaduse või kohtuotsuse kohaselt piirangud.

Perekonnaseaduse artiklis 105 on sätestatud, et kumbki vanem võib teostada vanema hooldusõigust üksi kas täielikult, osaliselt või teatava last puudutava olulise küsimuse otsustamiseks vajalikul määral. Nimetatud olukordades võib teise vanema hooldusõigust piirata ainult kohtuotsusega, võttes arvesse lapse parimaid huviseid. Kui vanematel oli enne kummagi vanema surma ühine hooldusõigus, peab üleelanud vanem teostama vanema hooldusõigust ilma kohtuotsuseta üksi, kui teine vanem on surnud või surnuks tunnistatud. Ainuhooldusõiguse kohta otsust tehakse otsustab kohus, kas vanem, kellele antakse hooldusõigus, peaks esindama last lapse oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes üksi või teise vanema nõusolekul, nagu on täpsustatud perekonnaseaduse artiklis 100 (lapse esindamine tema oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes tähendab esindamist lapse nime või alalise või ajutise elukoha muutmise korral või seoses tema vabadusega valida või muuta oma usulist kuuluvust).

Perekonnaseaduse artikli 110 kohaselt on vanematel olenemata sellest, kas neil on ainuhooldusõigus või ühine hooldusõigus, õigus otsustada lapse igapäevaelu asju üksi, kui laps viibib neist kummagi juures. Erakorralises olukorras, st kui laps on vahetus ohus, on kummalgi vanemal õigus võtta teise vanema nõusolekut küsimata meetmeid, mis on lapse parimaid huviseid arvestades vajalikud. Ta peab teist vanemat sellest niipea kui võimalik teavitama. Olenemata sellest, kas ühel vanemal on ainuhooldusõigus või vanematel on ühine hooldusõigus, peavad nad vahetama teavet lapse tervise, tema kasvatamise järjekindluse ning lapse õppe- ja koolivälise tegevuse kohta. Sellist teavet tuleb vahetada kiiresti, läbipaistvalt ja üksnes lapsele keskendudes. Kumbki vanem ei tohi oma koostöökohustust kuritarvitada teise vanema kontrollimiseks.

Lisaks eeltoodule on vanemal, kelle hooldusõigust on teatud valdkonnas piiratud, perekonnaseaduse artikli 112 kohaselt õigus lapsega suhelda, teha lapse igapäevaelu asju puudutavaid otsuseid, võtta viivitamata meetmeid, kui laps on vahetus ohus, ja saada teavet lapse isiklike õigustega seotud oluliste asjaolude kohta. Neid õigusi saab piirata või ära võtta ainult kohtuotsusega, kui nende piiramine või äravõtmine on vajalik lapse parimate huvide kaitseks. Hooldusõiguseta vanemal on õigus nõuda teiselt vanemalt lapse isiklike õigustega seotud oluliste asjaolude kohta teavet, kui tal on selleks õigustatud huvi ja kui see ei lähe vastuollu lapse parimate huvidega. Vaidlusi lahendab kohus *ex parte* menetluses ja lapse või kummagi vanema ettepanekul, tagades lapse parimate huvide kaitse.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Kui vanematel on ühine hooldusõigus peavad nad perekonnaseaduse artikli 108 kohaselt tegema lapsega seotud olulised otsused ja andma mis tahes nõusoleku omavahelisel kokkuleppel. Lapse jaoks olulised otsused on seotud lapse esindamisega tema olulisi isiklike õigusi puudutavates küsimustes ning lapse väärtusliku vara ja varaliste õigustega seotud küsimustes. Lapse jaoks olulised otsused võivad olla ka muud otsused, mis võivad märkimisväärselt mõjutada lapse elu, nagu otsused, mis puudutavad lapse suhtlemist talle lähedaste isikutega, erakorralisi meditsiinilisi protseduure või ravi ning lapse vabadust valida kooli. Kõik sellised otsused kehtivad, kui teine vanem on nendega nõus. Erandjuhtudel, nt kiireloomulise meditsiinilise protseduuri korral, kohaldatakse patsientide õiguste kaitset käsitlevaid erieeskirju. Perekonnaseaduse artikkel 100 sisaldab sätteid lapse esindamise kohta tema oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes (lapse nime või alalise või ajutise elukoha muutmise korral või seoses tema vabadusega valida või muuta oma usulist kuuluvust). Lapse oluliste isiklike õigustega seotud küsimustes esindamist peetakse kehtivaks, kui last esindav vanem on saanud kirjaliku nõusoleku lapse teiselt vanemalt, kellel on õigus last esindada. Seaduses sätestatud juhtudel ei ole sellist nõusolekut vaja, kui vanem, kelle juures laps elab, on saanud sotsiaalhoolekandekeskuse nõusoleku. Kui last esindav vanem ei saa kirjalikku nõusolekut, otsustab kohus *ex parte* menetluses ja lapse või kummagi vanema ettepanekul, kumb vanem last asjaomases küsimuses esindab, et kaitsta tema parimaid huviseid.

Perekonnaseaduse artikkel 101 sisaldab sätteid esindamise kohta lapse väärtusliku vara või varaliste õigustega seotud küsimustes.

Perekonnaseaduse artiklis 109 on sätestatud, et kui vanemad, kellel on õigus last esindada, ei jõua lapse jaoks oluliste otsuste suhtes kokkuleppele, otsustab kohus *ex parte* menetluses ja lapse või kummagi vanema ettepanekul, kumb vanem last asjaomases küsimuses esindab. Kui olulised otsused on seotud lapse isiklike õigustega, peavad vanemad enne *ex parte* menetluse algatamist osalema kohustuslikus nõustamisprotsessis.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Ettepanekud ja avaldused tuleb esitada territoriaalselt pädevale linnakohtule.

Tsiviilkohtumenetluse seaduse (*Zakon o parničnom postupku*) artikli 34 kohaselt mõistavad linnakohtud alati esimeses astmes õigust järgmiste vaidluste korral: kas abielusuhted on pöördumatult lõppenud, kas abielu tuleks kehtetuks tunnistada või kas abielu tuleks lahutada; isaduse või emaduse tuvastamise või vaidlustamisega seotud vaidlused; vaidlused selle üle, kumma vanema juures laps elama hakkab, ning vanema hooldusõigusega seotud vaidlused, kui samal ajal on pooleli kohtumenetlus tuvastamiseks, kas abielusuhted on pöördumatult lõppenud, abielu kehtetuks tunnistamiseks või abielu lahutamiseks. Perekonnaseaduse kohaselt peab enne, kui oma alaealise lapse ühise hooldusõigusega abikaasad esitavad abielu lahutamise avalduse, või enne muu vanema hooldusõiguse ja suhtlemisega seotud kohtumenetluse algatamist toimuma kohustuslik nõustamine. Perekonnaseaduse sätteid, mis on seotud kohustusliku nõustamisega enne, kui oma alaealise lapse ühise hooldusõigusega vanemad esitavad abielu lahutamise avalduse, kohaldatakse *mutatis mutandis* sellise kohustusliku nõustamise suhtes, mis toimub enne vanema hooldusõiguse teostamise ning lapse ja teise vanema suhtlemise korralduse kindlaksmääramise avalduse esitamist, kui lapse vanemate abielu-/kooselusuhed on pöördumatult lõppenud. Seaduses on sätestatud juhud, mil kohustuslikku nõustamist ei kasutata. Kohustuslik nõustamine algab, kui pool esitab vastava taotluse. Taotlus esitatakse kirjalikult või suuliselt (registreeritava avaldusena) sotsiaalhoolekandekeskusele. Kohustuslikku nõustamisteenust osutab lapse alalise või ajutise elukoha või abikaasade või elukaaslaste viimase ühise alalise või ajutise elukoha järgse sotsiaalhoolekandekeskuse ekspertide rühm. Kohustuslik nõustamine on protsess, milles pereliikmed peavad isiklikult osalema (esindajad ei ole lubatud). Pärast kohustusliku nõustamise lõppu koostab sotsiaalhoolekandekeskus aruande, mis kehtib kuus kuud pärast nõustamise lõppkuupäeva.

Enne abielu lahutamise avalduse esitamist tuleb osaleda esimesel perelepituse kohtumisel.

Olenevalt algatatavast menetlusest (abieluasi, emaduse või isaduse tuvastamine või vaidlustamine, vanema hooldusõiguse vaidlus, suhtlusõigusega seotud vaidlus, abielu lahutamine vastastikusel nõusolekul või ühise hooldusõiguse kava kinnitamise taotlemine) peab avalduse esitaja koos muude dokumentidega esitama kohustusliku nõustamise aruande / tõendi esimesel perelepituse kohtumisel osalemise kohta / ühise hooldusõiguse kava. Nõutavad dokumendid olenevad algatatavast menetlusest.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Kõikides lastega seotud perekonnaõiguslike küsimusi puudutavates kohtuasjades peavad pädevad asutused kiiresti meetmeid võtma, kaitstes samal ajal lapse parimaid huvisid.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Jah. Tasuta õigusabi reguleerib tasuta õigusabi seadus (*Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*) (*Narodne novine* (Horvaatia Vabariigi ametlik väljaanne, edaspidi „NN“) nr 143/2013).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Jah. Pooled võivad esimese astme kohtu otsuse edasi kaevata 15 päeva jooksul pärast kohtuotsuse ärakirja kättetoimetamist, kui tsiviilkohtumenetluse seaduses ei ole ette nähtud teistsugust tähtaega. Kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, võib perekonnaseadusega reguleeritud spetsiaalsetes *ex parte* menetlustes tehtud esimese astme kohtu otsused edasi kaevata. Edasikaebus tuleb esitada 15 päeva jooksul pärast kohtuotsuse kättetoimetamist.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnel muul ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Pöörduda tuleb territoriaalselt pädevasse linnakohtusse. Täitemenetlus viiakse ellu täitemenetluse seaduse (*Ovršni zakon*) kohaselt, kuid perekonnaseadus sisaldab erieeskirju seoses sundtäitmisega, millega tagatakse lapse üleandmine, ja sundtäitmisega, millega tagatakse lapsega suhtlemine (perekonnaseaduse artiklid 509–525).

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetakse?

Välisriigi kohtu otsuse tunnustamiseks tuleb esitada taotlus vastavalt seadusele, mis käsitleb Horvaatia ja teiste riikide õigusnormide kollisiooni lahendamist teatavates õigussuhetes (*Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima*; NN nr 53/91, 88/01).

Alates 1. juulist 2013 kohaldab Horvaatia nõukogu määrust nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000. Nimetatud määruse III peatükki kohaldatakse *mutatis mutandis* vanemlikku vastutust käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise suhtes.

Tunnustamise või mittetunnustamise või täidetavaks tunnistamise taotlus ning täitmisettepanek tuleb esitada territoriaalselt pädevale linnakohtule.

Ettepanekud ja avaldused tuleb esitada territoriaalselt pädevale linnakohtule.

Välisriigi kohtute tehtud otsuste tunnustamise ja täitmise menetluse suhtes kohaldatakse nõukogu määrust nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Apellatsioonkaebused tuleks esitada linnakohtule. Apellatsioonkaebuse lahendab maakonnakohtus.

Apellatsioonimenetluse suhtes kohaldatakse nõukogu määrust nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, ning tsiviilkohtumenetluse seadust.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Horvaatia ja teiste riikide õigusnormide kollisiooni lahendamist teatavates õigussuhetes käsitleva seaduse artikli 40 kohaselt kohaldatakse vanemate ja laste vaheliste suhete suhtes nende kodakondsuse järgse riigi õigust. Kui vanemad ja lapsed on eri riikide kodanikud, kohaldatakse selle riigi õigust, kus on nende kõigi alaline elukoht. Kui vanemad ja lapsed on eri riikide kodanikud ega ole sama riigi alalised elanikud, kohaldatakse Horvaatia õigust, kui kas laps või kumbki vanem on Horvaatia kodanik. Eelnimetatud sätetega hõlmamata vanemate ja laste vaheliste suhete suhtes kohaldatakse lapse kodakondsusriigi õigust.

Horvaatia kohaldab alates 1. jaanuarist 2010 vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlevat 1996. aasta Haagi konventsiooni.

Lisateavet saab järgmistest õigusaktidest:

perekonnaseadus (NN nr 103/15);

täitemenetluse seadus (NN nr 112/12, 25/13, 93/14);

seadus, mis käsitleb Horvaatia ja teiste riikide õigusnormide kollisiooni lahendamist teatavates õigussuhetes (NN nr 53/91, 88/01);

tasuta õigusabi seadus (NN nr 143/2013);

nõukogu määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, rakendamise seadus (NN nr 127/2013);

nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

Viimati uuendatud: 16/07/2019

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.